

vrijdag

13.01.2012

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door Ignace

Bossuyt

Holland Baroque Society & Rachel Podger

Vivaldi. La Cetra

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografieën

Van 1997 tot 2002 was violiste Rachel Podger concertmeester en solist bij The English Concert. Vanaf 2004 leidde zij projecten met The Orchestra of the Age of Enlightenment. Podgers cd-opnames vallen geregeld in de prijzen. Haar opname van Vivaldi's vioolconcerti *La Stravaganza* werd onderscheiden met de Diapason d'Or en de Gramophone Award voor beste instrumentale uitvoering in de barok. Met Holland Baroque Society brengt zij in 2012 een cd uit van *La Cetra*, de bundel vioolconcerti van Vivaldi.

In de voorbije vijf jaren werd Holland Baroque Society vaak vergezeld door solisten en muzikale leiders van naam en faam, zoals sopraan en muziekcoryfee Emma Kirkby, componist Nico Muhly, fluitist Alexis Kossenko en stervioliste Rachel Podger. Constante factoren bij dit barokorkest zijn de vaste kern musici, de onverzadigbare drive, het hoge muzikale niveau en de aanstekelijke speelvreugde. Met de Kids Only-projecten heeft HBS inmiddels duizenden kinderen kennis laten maken met klassieke muziek.

Uitvoerders en programma

Rachel Podger: viool en artistieke leiding

Holland Baroque Society:

Judith Steenbrink, Dasa Valentova,

Annelies van der Vegt, David Wish,

Maite Larburu, Ania Nowak: viool

Esther van der Eijk, Bernadette

Verhagen: altviool

Tomasz Pokrzywinski, Barbara Kernig:

cello

Margaret Urquhart: contrabas

Daniele Caminiti: luit

Tineke Steenbrink: klavecimbel

—

Antonio Vivaldi (1678-1741)

Concerto nr. 2 in A, RV345 (uit *La Cetra*, opus 9, 1727):

- Allegro

- Largo

- Allegro

Antonio Vivaldi

Luitconcerto in D, RV93:

- Allegro

- Largo

- Allegro

Remo Giazotto (1910-1998)

Adagio in g ('Adagio van Tomaso Albinoni')

Antonio Vivaldi

Concerto voor strijkers in Bes, RV164:

- Allegro

- Adagio

- Allegro

— pauze —

Antonio Vivaldi

Concerto nr. 4 in E, RV263a (uit *La Cetra*, opus 9, 1727):

- Allegro non molto

- Largo

- Allegro non molto

Giuseppe Valentini (ca. 1680-1759)

Concerto XI a sei, in a, opus 7 nr. 11

Antonio Vivaldi

Concerto nr. 1 in C, RV181a (uit *La Cetra*, opus 9, 1727):

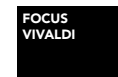
- Allegro

- Largo

- Allegro

Dit concert wordt opgenomen door Klara en uitgezonden op 25.01.2012 tijdens 'In de loge'. Bedankt voor het vermijden van storende geluiden.

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

Antonio Vivaldi's *La Cetra* – of de triomf van de viool

Nadat **Antonio Vivaldi** (1678-1741) in 1711 opzien had gebaard met zijn opus 3, *L'Estro armonico* ('De muzikale wedijver'), met twaalf concerten voor viool, werd hij een vaste waarde bij het vermaarde Amsterdamse uitgeversbedrijf van de uitgeweken Franse drukker Estienne Roger. Tussen 1716 en 1729 kwamen nog negen eerste drukken van concerten van Vivaldi van de persen van Roger en zijn erfgenamen. Dit waren vooral vioolconcerten (opus 4-12), die goed in de Europese markt lagen.

Met *L'Estro armonico* liet Vivaldi een 'nieuw geluid' horen, dat als een bom insloeg. Hij gaf definitief vorm aan het concerto als een driedelige structuur in de opeenvolging snel-langzaam-snel. Bovendien vond hij een even ingenieus als eenvoudig bouwprincipe uit voor de snelle hoekdelen: de *ritornello*- of refrein vorm. Vivaldi begint doorgaans met een fragment voor het ensemble, dat vier of vijf keer, meestal gevarieerd, als een refrein terugkeert, onderbroken door passages voor de solist. In de tussenliggende sologedeelten voert de solist (of solisten) het hoge woord, ofwel met virtuoos vertoon ofwel met de uitbreiding van materiaal uit het refrein. Tenslotte sprak (en spreekt) Vivaldi's muziek onmiddellijk aan dankzij de onweerstaanbare 'motorische ritmiek', een stuwende kracht die steunt op de herhaling van één of enkele korte, snedige ritmische motieven. Deze typisch vivaldiaanse ritmische *drive* kenmerkt vooral de snelle hoekdelen. Op onnavolgbare wijze slaagt Vivaldi erin een evenwicht te realiseren tussen stabiele momenten (in het refrein voor het ensemble) en intense spanning (in de meer virtuoze solistische passages). Het langzame deel verwijst eerder naar de opera: hier laat Vivaldi de solist(en)

expressief 'zingen' zoals een zanger in de lyrische aria, of 'declameren' zoals een zanger in dramatische recitatieven.

Uit 1727 dateert opus 9, getiteld *La Cetra*, dat zoals gebruikelijk een reeks van twaalf concerten voor viool bevatte. Met de opdracht mikte Vivaldi hoog: hij droeg de reeks op aan niemand minder dan de Habsburgse keizer Karel VI. Vivaldi stond op dat moment op het toppunt van zijn roem. Het jaar nadien ontmoette hij de muziekminnende keizer in Trieste. Naar verluidt sprak de vorst in twee weken meer met Vivaldi dan met zijn ministers in twee jaar!

De concerten opus 9 volgen het klassieke patroon dat met opus 3 was gevestigd en alom nagevolgd (onder meer door J.S. Bach). **Het Concerto nr. 2 in A** (RV345) is een schoolvoorbeeld van het vivaldiaanse concerto. In het eerste deel omspannen vijf duidelijk herkenbare *ritornelli* vier solopassages, met virtuoze figuraties en het gebruik van de echotechniek, waarin Vivaldi het coloriet van de diverse registers van de viool (hoog tegenover laag) trefzeker uitspeelt. In de solofragmenten is de bijdrage van het ensemble beperkt tot een ondersteunende begeleiding. In het ritornello valt de onverwachte uitwijking naar andere toonaarden op, een van Vivaldi's typische trekjes, waarvoor hij tijdens zijn leven bestempeld werd als 'bizar'. In het middendeel domineert de lyrische violsolo, ingeleid en afgerond door een ritornello voor de strijkbass. De finale volgt het patroon van het eerste deel, maar het ritme is nog nadrukkelijker aanwezig en opvallend dansant van karakter. Het **Concerto nr. 4 in E** (RV263a) is een mooie illustratie van de

flexibiliteit waarmee Vivaldi omspringt met het stereotiepe patroon van het concerto, uiteraard met de intentie de interesse van uitvoerders en luisteraars gaande te houden. In het ritornello van het eerste deel speelt hij louter met dynamische contrasten. Op drie forte-akkoorden volgen spitse pianomotiefjes. In de eerste solo presenteert Vivaldi een treffend staaltje van de wedijver tussen solist en orkest, een van de basisprincipes van het concerto. Als de solist begint, geeft het ensemble zich nog niet gewonnen: het onderbreekt de violsolo tweemaal met forte-akkoorden. De reactie van de viool is het sterkst denkbare contrast: zij eist de dominantie op met een prachtige lyrische zang. In het verder verloop waagt het orkest zich niet meer aan een brutale onderbreking, integendeel, het is de viool die in een van de ritornelli het orkest kordaat de pas afsnijdt. Het zijn dergelijke details die Vivaldi's concerten uniek maken. In het eerste deel van het **Concerto nr. 1 in C** (RV181a) valt het op dat de soloviool meer dan in de andere concerten inspeelt op de thematiek van het ritornello en zich niet beperkt tot virtuoos vertoon.

Een uitzonderlijk werk is het **Luitconcerto in D** (RV93), voor drie solisten en basso continuo. De luit is overduidelijk de *primus inter pares*. Het langzame deel, een luitsolo op aangehouden akkoorden in de strijkers, behoort tot het charmantste wat Vivaldi schreef. Tegenover zuiver solistische concerten staan de ca. zestig zogenaamde *ripienoconcerti* voor strijkers, zonder uitgesproken solistische interventies, met vooral aandacht voor het evenwichtig samenspel van het ensemble, zoals in het **Concerto voor strijkers in Bes** (RV164).

In 1710, één jaar voor Vivaldi's baanbrekende opus 3, verscheen in Bologna een verzameling van twaalf vioolconcerten van de in Rome actieve violist Giuseppe Valentini (1681-1753) als diens opus 7. Deze concerten liggen in het verlengde van de traditie, gevestigd door de *concerti grossi* (*concerten voor een kleine groep solisten en orkest, red.*) van Arcangelo Corelli. Van een systematische toepassing van de driedeligheid en van een duidelijke afbakening tussen *tutti* passages en solo-interventies zoals bij Vivaldi is nog geen sprake. Intrigerend zijn deze concerten vooral door de contrastwerking tussen de delen onderling, met een uitgesproken zucht naar originaliteit, zoals in het **Concerto XI a sei, in a**, opus 7, nr. 11. In de zeven delen wisselen briljante virtuositeit (*Allegro e solo, Allegro assai*) en opzweepende ritmiek (*Presto*) af met charmante, introverte lyriek (*Largo, Adagio*), een improvisatorische passage (*Grave*) en een fuga in de 'geleerde stijl' (*Allegro*). Dat de barokrevival in de 20e eeuw ook tot excessen leidde, getuigt het zogenaamde **Adagio van Tomaso Albinoni**, een succesvolle smartlap, die in 1949 ontsnapte uit de pen van de Italiaanse musicoloog Remo Giazotto. Hij schreef dit werk naar verluidt op basis van een manuscriptfragment dat hij vond in de puinen van het platgebombardeerde Dresden ... Dit staaltje van bedenkelijke 'neobarok' steekt schril af tegen de enthousiasmerende artistieke kwaliteit van de concerten van Valentini en Vivaldi.

Ignace Bossuyt

Venetiaanse vioolbouwers ten tijde van Vivaldi

De 17e en 18e-eeuwse Italiaanse vioolbouwers behoren tot de beroemdste ter wereld. Bij het horen van namen als Amati, Guarneri of Stradivari gaan de oogjes van menig kenner, liefhebber of kapitaalkrachtige verzamelaar twinkelen. De meeste telgen uit deze beroemde families van vioolbouwers waren werkzaam in Cremona.

Het is niet onwaarschijnlijk dat bekende violisten als Vivaldi, Veracini, Locatelli of Tartini en zelfs een aantal weesmeisjes uit het orkest van de Ospedale della Pietà (waar Vivaldi tussen 1703 en 1738 afwisselend *maestro di coro*, *maestro di violino* en *maestro di concerto* was) op hun instrumenten speelden. Alhoewel ... In die tijd waren ook in Venetië een aanzienlijk aantal vioolbouwers erg actief. Onder hen Sanctus Seraphin (1699-1758), een leerling uit de Amati-familie, die in Venetië werkte van ca. 1720 tot 1744 en zijn neef Giorgio Seraphin (ca. 1726-1775) die vanaf 1742, na zijn huwelijk met een dochter van Domenico Montagnana (1687-1750), onafhankelijk werkte. Montagnana vestigde zich omstreeks 1699 in Venetië en bouwde naast violen ook cello's die tot op vandaag als dé ideale instrumenten worden beschouwd. Montagnana was leerling en assistent van Matteo Goffriller (ca. 1659-1742), wellicht de belangrijkste Venetiaanse vioolbouwer tussen 1690 en 1710. Ook zijn zoon Francesco (1692-ca. 1740) was een uitstekend vakman. Een andere Francesco, Francesco Gobetti (1675-1723), aanvankelijk een schoenmaker, vestigde zich omstreeks 1690 in Venetië en werd er leerling van Matteo Goffriller. Hij bouwde tussen 1710 en 1717 om gezondheidsredenen maar een beperkt aantal instrumenten. Deze violen behoren echter tot de beste van de Venetiaanse school. Carlo Tononi (?-1730), zoon van vioolbouwer Giovanni Tononi uit Bologna, kwam tussen 1715 en 1720 naar Venetië en kende er een zeker succes. Dat de

concurrentie met deze heren geen sinecure was, ondervond Pietro Guarneri (1695-1762), een telg uit de beroemde Guarneri-familie. Hij kwam naar Venetië in 1718, maar zijn vroegste gekende Venetiaanse instrumenten dateren van omstreeks 1730. Door de moordende concurrentie werd zijn productie na 1750 drastisch verminderd met als ironisch gevolg dat de prijzen van zijn schaarse instrumenten momenteel op gelijke hoogte staan van deze van zijn beroemde familie.

Johan Huys

Ensemble Zefiro © Glauco Ongari

za 21.01.12 / 20.00 / Concertzaal
**Ensemble Zefiro & Alfredo Bernardini /
De Dresden-context**

De Bach Academie Brugge 2012 verenigt ensembles en solisten van wereldallure rond het oeuvre van de barokke meester. Dit jaar focust het winterse festival op het hof van Dresden. Hoboïst Alfredo Bernardini en zijn Ensemble Zefiro spelen op zaterdagavond kleurrijke muziek die Bachs collega's aan en voor het hof van Dresden componeerden.

Ensemble Explorations

di 24.04.12 / 20.00 / Concertzaal
**Ensemble Explorations & Roel Dieltiens /
Vivaldi - Cellosonates**

Vivaldi's cellosonates bevolken de minder bekende regionen van zijn oeuvre. Geheel ten onrechte: deze stukken zijn een ideale mix van kerk- en kamersonate en illustreren Vivaldi's perfecte beheersing van de cello. Op onnavolgbare wijze brengen Roel Dieltiens en zijn forse continuogroep deze prachtige muziek tot leven.

Concertgebouw Servies

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket. Alle info op www.concertgebouw.be/servies

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT 7 ZAND 34
BRUGGE

Provincie
West-Vlaanderen

BRUGGE

FLUXYS
FLEMMINGSE MUSEUM

MUZE
MUSE

Grensoverschrijdend netwerk voor
klassieke en hedendaags
klassieke muziek

DeMorgen
een open geest bijtuff meer

Knack

Klara

COBRA
be

focus • wtv